

ÇAĞCIL BİR EĞİTİM PROBLEMİ: ERGEN GEBELİĞİ

Cemil YÜCEL*

ÖZET

Bu çalışmada bir sosyal problem olarak eğitim sistemini etkileyebilecek ergen gebeliğini ortaya çıkaran faktörler ele alınmıştır. Çalışma ergen gebeliğini etkileyen olası sebepleri irdelemektedir.

Anahtar kelimeler: Ergen Gebeliği, Erken Cinsel İlişkiyi Önleme, Cinsel Eğitim

ABSTRACT

This study will be on adolescent pregnancy as a social issue affecting public education. The study will attempt to clarify possible reasons for teenage pregnancy.

Key words: teenage pregnancy, prevention of early sexual intercourse, sexual education

GİRİŞ

Bu çalışma batı toplumlarını önemli derecede etkileyen sosyal bir problem olan ergen gebeliğine dikkat çekmektedir. Pek çok yönden hızla batılılaşan toplumumuzda konunun uzun vadede bizim için de bir problem olma ihtimali vardır. Eğitimcilerin konu üzerinde düşünceleri faydalı olacaktır. Eğitim politikası oluşturanların ve eğitimcilerin, bu ve benzeri konularda görüş oluşturmalarına katkıda bulunmak amaçlanmaktadır. Olaya bir olgu olarak bakılacaktır.

Amerika Birleşik Devletlerinde her gün 3.000'nin üzerinde çocuk hamile kalmaktadır (McCoullough & Scherman). Bunların çok büyük bir bölümü evli değildir. Bu çocukların 1/3'den fazlası kürtaj olurken yarısı doğurmaktadır. Her yıl 10 bine yakın 13-14 yaşındaki kız çocuğu doğum yapmaktadır. Daha trajedik olarak 16 yaşındaki 5 bin civarında kız çocuğu ikinci çocuğunu doğurmaktadır (1991). Bu çalışmada problemin nedenleri, ailenin rolü ve okullara düşen görevler tartışılacaktır.

İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Ergen gebeliği (özellikle evlilik öncesi gebelik) anne, çocuk, aile ve toplum açısından düzeltilemeyecek olumsuz sonuçları doğuran bir tehlikedir.

* Yrd. Doç. Dr., A.K.Ü. Uşak Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölüm Başkanı.

Devlet bu annelere sabit bir gelir bağlamakta, sağlık giderlerini karşılamakta ve sosyal hizmetler sunmaktadır (Plotnick, 1992). Toplum bir anlamda ergen gebeliğini kabullenmiş görünmektedir. Bu harcamaların çocukları özendirici etkisi de göz ardı edilmemelidir. Ergenlerin gebe kaldıklarında nasıl olsa devletten ekonomik bir güvence geleceği izlenimine kapılmış olmaları trendi körüklemektedir. Ancak doğan çocuğun güvenliği ve sağlığı daha önemli olduğundan, batı toplumu bu hizmetleri vermek zorunda kalmaktadır. Devletten sosyal ve ekonomik yardım gören bu annelerin çocuklarının zihinsel gelişimlerinin ve akademik performanslarının düşük olduğu, bu çocukların pek çoğunun sürekli sınıfta kaldıkları araştırma bulguları ile sabittir (Lansdale ve diğerleri, 1991). Ergen gebeliği batı toplumlarında büyük miktarlarda kamu harcamalarını doğuran bir olaydır.

Kişisel açıdan bakıldığında ergen gebeliği annenin eğitimini tamamlayamamasına ve gelecekte ekonomik fırsatlarının sınırlı kalmasına neden olmaktadır. Sosyal açıdan bakıldığında her yeni nesil gebeliği gitgide normal bir olay olarak algılanmaktadır (Lansdale ve diğerleri, 1991). Batıda genç kızların hamileliği hem kızlar hem de erkek ergenler tarafından sıradan bir olay olarak görülmeye çoktan başladı. Batı babasız topluma doğru hızla ilerlemektedir. Baban kim diye sorulduğunda “biyolojik mi fonksiyonel mi?” cevabı almak içden bile değildir. Hatta baba kelimesi sadece sözlüklerde bulunan bir kelime olarak kalma tehlikesi ile karşı karşıyadır. Yeni nesillerin önemli bir bölümünde baba kelimesinin beyinde oluşturduğu şeması kaybolmaktadır. Baba figürünün bulanıklaştığı bir toplum olmak istenilmiyorsa eğitimcilerin konuyu şimdiden irdelemesi kaçınılmazdır. Amerikan toplumundaki yetişkinlerin yüzde 90’ı çocukların 14-16 yaşları arasında cinsel ilişkiye girmesinin yanlış olduğunu düşünmekle beraber, bu yaşlar arasındaki cinsel ilişkileri kaçınılmaz bir olgu olarak kabullendikleri de bir gerçektir (Miller, 1993). Hatta toplumda bakirelik alaycı bir tavırla karşılanmaktadır (Miller, 1993). En muhafazakar kesimler için bile cinsellikten tamamen uzak durma, bu toplum gerçekleriyle uyumsuz hale gelmiştir.

Okullarda cinsel eğitim derslerinin konulması ile ergen gebeliğinin çözümlenebileceği fikrine kapılanlar, cinsel eğitim programlarının çok az olumlu etki ettiğini yada hiç etmediğini görmüşlerdir. Cinsel eğitim taraftarları ergen gebeliği sorununu cinsellikle ilgili bir bilgi eksikliğinden kaynaklan bir durum olarak düşünmüşlerdir. Cinsel eğitim programları ergeni bilgilendirmekle birlikte tutumlarda ve davranışlarda bir sonuç vermemektedir. Bütün programlar sorunun nedenlerine inmek yerine semptomlarıyla uğraşmaktadır. Eğitim kurumları önleyici tedbirleri alıp etkili programları düzenleyememektedir.

Amerikan okullarında uygulanan önleyici eğitim programları şu hususlara odaklanmaktadır: cinselliğe ilişkin bilgiler, cinsel ilişkiden

tamamen uzak durmayı özendirme (abstinence), cinsel ilişkiyi biraz ertelemeyi özendirme (postponement), cinsel ilişki sıklığının azaltılmasını özendirme (frequency reduction), gebeliği önleyici tedbirlerin ve tabletlerin önemini vurgulama, ergene cinsellik harici başka hayati uğraşlar kazandırma ve gelecekteki fırsatların farkına varılmasını sağlama (Miller, 1993).

Ergenlik gebeliğine bilimsel açıdan bakan çalışmalar ergen gebeliğini yetişkinliğe “prematür” bir giriş olarak görmektedir. Ergenler yetişkin rollerini ve görevlerini tam olarak yerine getiremeyeceği vurgulanmakta ve engellenmesi gerekliliği üzerinde durulmaktadır. Ergenlerin evlenmesi de sakıncalı bulunmaktadır. Ergenler evlilik sonucu çocuk sahibi olsalar bile bebeklerine yeterli uyarıcı ortamını sağlayamamakta, onlarla daha az ilgilenmekte ve çocuklarının bilişsel gelişimlerini destekleyici şekilde sorumluluklarını yerine getirememektedirler (Lansdale ve diğerleri, 1991). Küçük yaşta yada yeterli olgunluğa erişmemiş anneler çocuklarına karşı daha ilgisiz olmakta ve sabırlı davranmamaktadırlar.

Batı toplumlarında ailelerin büyük bir bölümünde her iki ebeveynin de çalışmaktadır. Ergenler okul saati dışında ve yaz tatillerinde yetişkin denetiminden uzak kalmaktadırlar. Bu denetimsiz geçen zaman bolluğu oldukça fazladır (McCoullough & Scherman, 1991). Aileler bu dönemde çocuğa bakıcı bulma derdinden kurtulmanın rahatlığını yaşamaktadırlar. Öyle ki yedinci ve sekizinci sınıf öğrencilerinin yüzde 80’i haftada en az bir gün evde anne ve babalarının denetiminden uzak kalabilmektedirler. Araştırmalara göre ergenler arasındaki cinsel ilişki çoğunlukla anne ve babaların işte olduğu veya evden belli bir süre uzak kaldıkları dönemlerde gerçekleşmektedir (1991). Bu dönemin özelliği gereği akranlarla sosyalleşme ve yeni değerler edinip kimlik çatışmasını giderme kaçınılmazdır. Yine araştırmalara göre ailelerdeki gevşek denetim, yumuşak ve az kurallar, çıkmayı aşırı olağanlaştırma ve özendirme, sosyal aktivitelere çok izin verme tutumları çocukların erken yaşta cinsel ilişkiye girmesiyle sonuçlanmaktadır (Barnett, Papini, & Gbur, 1991). Araştırma bulgularına göre gebe kalmış ergenler ailelerini gebelik yaşamamış ergenlere göre daha esnek ve uyumlu olarak tanımlamakta ve görmektedirler (Barnett, Papini, & Gbur, 1991). Gebe kalmış ergenlerin ailelerinde belirsiz sınırlar, ailevi rehberlik yoksunluğu, denetimsizlik gibi durumlar ergen tarafından esneklik ve uyum olarak algılanmaktadır. Gebelik yaşamamış ergenler ailelerini aşırı disiplinli ve kontrolcü olarak tanımlamaktadırlar. Bazı durumlarda aşırı disiplin ve kontrol de ergeni erken cinsel ilişkiye itmektir. Gebe kalmamış ergenler ailelerinde çok güçlü bir birlik ve kaynaşma hissi ve ortamından bahsetmektedirler. Bulgulara göre orta ve orta üzeri veli kontrolü ve takibi erken cinsel ilişkiyi önlemede etkili görülmektedir (Barnett, Papini, & Gbur, 1991).

Anne ve babasının ilişkisini sağlıklı olarak algılayan ergenler anne babasının ilişkisini problemlili algılayan ergenlere göre karşıt cinsle ilişkilerinde daha az "izin verici" tutuma sahiptir. Ailenin cinsel konularda çocukla açık bir iletişime girmesi ergenin gebe kalma ihtimalini azaltsa da bazı araştırmalarda cinsel konuları ergenle konuşmanın gebeliği engellemede bir etkisinin olmadığı rapor edilmiştir (Barnett, Papini, & Gbur, 1991).

Amerika'da boşanan ailelerin çocuklarının çok büyük bir bölümü anneye verilmektedir. Annenin boşanma sonrası özgüveninde ve finanssal durumunda meydana gelen bozulmalar, bu dönemde ergenin cinsel ilişkiye açık olması ile sonuçlanabilmektedir. Annenin eğitim düzeyi ile ergenin cinsel aktiviteleri arasında doğrudan bir ilişki söz konusudur. Özellikle zor ekonomik koşullar aile içi stresi artırmakta, aile disiplinini ve çocuğa velilik yapma davranışını olumsuz yönde etkilemektedir (McCullough & Scherman, 1991). Düşük sosyo-ekonomik gelir düzeyindeki ailelerin çocukları orta ve üst gelir düzeyindeki ailerin çocuklarına oranla daha yüksek oranda gebe kalma riski ile karşı karşıyadır (Barnett, Papini, & Gbur, 1991). Gebe kalmış ergenlerin büyük bir bölümü tek ebeveynli ailelerden gelmektedir (McCullough & Scherman, 1991). Bu tür ailelerde evlilik dışı çocuklar önemli bir orandadır. Ana-baba duyarsızlığı ve ilgisizliği, aile sıcaklığından yoksunluk gibi durumlar ergende duygusal yoksunluğa ve uyarımsızlığa neden olmakta ve ergen bu dönemde çok ihtiyaç duyduğu bu sıcaklığı aile dışında aramaya yönelmektedir. Özdeğer duygusunun tatminini amaçlayan ergen, kendine değer verecek birilerini aile dışında aramaktadır (McCullough & Scherman, 1991).

Çocukla duygusal bağlılık kurabilen ve çocuğun bireyselliğini önemseyerek kendinin farkına varmasını ve önemli görmesini sağlayabilen aileler çocuklarının psikolojik gelişimine yardımcı olabilmektedirler. Çocukla duygusal bağlılık kuramama, çocukta sosyal ve duygusal izolasyon ve terk edilmişlikle sonuçlanmakta, bu da çocukta cinsel aktiviteyi özendirilmektedir (Barnett, Papini, & Gbur, 1991).

Bireyselliğe tolere edemeyen aileler, ergenin yeni ortaya çıkan cinsel duygularıyla sağlıklı bir şekilde başa çıkamamaktadırlar. Bu başa çıkamama, ne yapacağını bilememe aile içi gerginlik ve strese neden olmakta, çatışmalar doğurmaktadır. Çatışmaların çözülmediği ailelerdeki ergenler ergen gebeliğine daha açıktır. Aile sistemindeki çözülme ergenin diğer sevgi objelerine yönelerek önemsizleşme ve ilgi ihtiyaçlarını ikame etme uğraşına girmesine neden olmaktadır (Barnett, Papini, & Gbur, 1991).

Baba ile iletişimi ve ilişkisi problemlili olan ergenlerin ergen gebeliği riskine maruz olduğunu gösteren araştırmalar bulunmakla birlikte bunların sayısı sınırlıdır (Lansdale ve diğerleri, 1991). Anne ile olan olumlu ilişki ve iletişim ergenin kontraseptiv kullanımını, cinsel ilişkiyi erteleme ihtimalini,

ve daha az sayıda partner edinme davranışını olumlu yönde etkilediği bilinmektedir (Barnett, Papini, & Gbur, 1991).

Cinsel tacize uğramış kızlar ergenlik dönemi gelişim ödevlerini tamamlamada güçlük çekmektedirler. Erken yaşlarda cinsel tacize uğrama çözümlenememiş duygulara neden olmakta ve bu çocukların daha büyük oranda ergen gebeliği ile karşılaştığı görülmektedir. Cinsel taciz başa çıkılmaz bir çaresizlik duygusunun gelişmesini doğurmakta ve ergenin çocuk yapması ve cinsel aktivitelere açık olmasına zemin hazırlamaktadır (McCullough & Scherman, 1991).

Ergenlik döneminin önemli özelliklerinden olan duyuşal uyarılma arayışı cinsel olarak aktif olan ergenlerin kontraseptiv kullanma tutumunu olumsuz yönde etkilemektedir. Ergenler yetişkinlere oranla daha fazla ve yoğun olarak duyuşal uyarılmaya karşı eğilim göstermektedirler. Bu da korunma yöntemlerini göz ardı etmelerine neden olarak gebelik riskini artırmaktadır (Arnett, 1990). Ergenlik egosentirizmi ve kötülöklere bağışıklılık duygusu ergenlerin riskli davranışlarda bulunmasında etken faktörlerdir. Bu dönemde birey kötü olayların başkalarının başına gelen durumlar olduğu, kendilerine böyle birşey olmayacağı inancına sahiptirler. Ergenler hastalık ve olumsuz durumlara karşı bir bağışıklık duygusu içindedirler. Bu yanlış algılamaya ergenin cinsel aktivelerinde tedbirsiz davranmasıyla sonuçlanır (Arnett, 1990).

İç kontrole sahip genç kızlar cinsel ilişki baskılarına daha fazla direnebilmektedir. Kendine güvenen ve hayatla mücadele etme yeteneği kazanmış kızlar cinsel aktivitelerini kontrol altında tutabilmektedirler. Özgüven her ne kadar önemli görülse de bazı araştırmalar gebe kalma olayını tam olarak engellemediğini ortaya koymaktadır (Barnett, Papini, & Gbur, 1991). İç kontrol mekanizması gelişmiş ergen eğer cinsel ilişkiye giriyorsa mutlaka kontraseptiv kullanmakta, hamileliği engellemektedir. Hamile kalma durumunda ise kürtaja başvurumaktadırlar. İç kontrolü yüksek olan ergenler hamile kalma durumunda, iç kontrolü düşük olan ergenlere göre daha büyük oranda çocuğun babasıyla evlenme eğilimi göstermektedirler (Plotnick, 1992). Benzer şekilde iş yaşantısına atılma arzusu ve kariyer yapma isteği yüksek olan kızlar cinsel aktivitelerini erteleyebilmektedirler. Partnerlerinden ve akranlarından gelen baskıları reddetme eğilimindedirler. Ancak her hangi bir şekilde hamile kalırlarsa ya çocuklarını aldırmakta yada evlenmeden çocuğu tek başlarına yetiştirme kararı almaktadırlar. İleriye yönelik eğitimle ilgili hedefleri olan kızlar da benzer şekilde davranmaktadırlar. Egaliteryan tutumlara sahip genç kızlar üzerinde yapılan araştırmalar ise bu tutumların gebelik ve erken cinsel aktiviteyi nasıl etkilediğini tam olarak ortaya çıkaramamıştır (Plotnick, 1992).

Dini inançların cinsel aktivitelere etkisi bilinmesine rağmen, araştırmalar inançtan çok dini faaliyetlere aktif katılımın cinsel aktiviteyi

daha fazla etkilediğini ortaya koymaktadır. Dini faaliyetlerde aktif olan kızların evlilik öncesi cinsel ilişkiden uzak durdukları, hamile kalmaları durumunda ise baba ile evlendikleri ve kürtaj olmadıkları tespit edilmiştir (Plotnick, 1992).

SONUÇ

Yapılan araştırmalar aşağıdaki tabloda olduğu gibi özetlenebilir.

Tablo 1. Ergen gebeliğini etkileyen faktörler ve gebe kalma ve erken cinsel ilişki olasılığı

Ergen gebeliğine neden olan faktörler	Gebe kalma ve erken yaşta cinsel ilişki ihtimali
Yetişkin deneminin gevşekliği veya yokluğu	+
Çıkma davranışını sosyal aktiviteleri sınırlamama	+
Belirsiz sınırlar ve ana-baba rehberliğinden yoksunluk	+
Çok sert disiplin ve kontrol	+
Öz-güveni düşük ve ekonomik güvencesi olmayan boşanmış	+
Ekonomik zorlukları olan aileler	+
Anna babadan ilgi bulamama, dışlanma	+
Aile içi stress ve çatışma	+
Cinsel tacize maruz kalma	+
Duyusal uyarılma düşkünlüğünü engelleyememe	+
Yönlendirilememiş Egosentirizm	+
Kötülüklerin başkalarının başına gelen şeyler olduğu inancı ve hastalıklara karşı bağışıklılık sendromu	+
Sıcak aile ortamından yoksunluk	+
Egalitaryan tutumlar	+ - ?
Bilgiye dayalı cinsel eğitim (evde yada okulda)	?
Ailede açık iletişim	?
Annenin eğitim düzeyi	-
Ailede duygusal beraberlik ve bağlılık	-
Anne ve babayla iyi ilişkiler	-
Karier yapma arzusu	-
İç denetim ve iç kontrol	-
Öz-güven	-
Uzun vadeli eğitim hedefleri	-
Dini inançlar	- ?
Dini aktivite	-

Tabloda yer alan “+” işreti gebelik ve erken cinsel ilişkiyi artıran faktörleri, “-” işreti bu ihtimali azaltan faktörleri, ve “?” işreti ise belirsizliği ifade etmek için kullanılmıştır.

Okula karşı olan tutumlar ile eğitimsel hedef ve beklentiler ergen gebeliğini engelleyen en önemli faktörler olarak görülmektedir. Bu nedenle okulların kız çocukları için önemli ortamlar haline getirilmesi ve eğitimlerine devam etmeleri konusunda motive edilmeleri gerekmektedir. Aileler okullarda düzenlenecek aktivitelerin bir parçası haline getirilmeli, yardım ve eğitim sadece çocuğa yönelik olmaktan çıkarılıp anne ve babalarında okul programlarına dahil edilmeleri sağlanmalıdır. Ergenin yaşadığı uyarıcı ortamını değiştirmeden okulların etkili olması pek mümkün görülmemektedir. Tek bir çocuğun yetiştirilmesi için koskoca bir kasabanın seferber olması gereken bir çağda yaşıyoruz. Bu bilincin edinilmesi ancak bu günkü okul şemamızda derin değişiklikler yapmakla mümkündür. Artık okullar birer toplum merkezi haline getirilmelidir. Ancak okul ve yerel toplum elbirliği yaparsa pozitif ve destekleyici bir ortam yaratmak mümkün olacaktır. Cinsel eğitim okul programlarının bir parçası olacaksa, bu aileyi okula dahil etmeden işe yaramayacaktır. Okullar diğer yerel kurumlardan izole olmuş durumdadır. Sağlık ocakları, sosyal hizmetler gibi kurumlar okul içinde temsil edilmeli, koordinasyon ve işbirliği içinde çalışılmalıdır. Okullar fabrika gibi değil toplum merkezi gibi yönetilmelidir. Milli eğitim sadece çocukların öğretimi ile ilgilenen kurumlar olmaktan çıkıp, milletin eğitimi fonksiyonunu yüklenmeye başlamalıdır. Okullarımız giderek bakım evi görünümüne bürünmekten kurtarılmalıdır. Hafta sonları ve mesai saati dışında da okul kapıları ailelere açık olmalıdır. Annelere yönelik beceri kursları, danışmanlık hizmetleri, eğitim programları, diğer yerel kurum imkanları devreye sokularak ailenin ergen hayatına daha etkin katılımı sağlanmalıdır. Ergen kendi çevresinde oluşan destek ve ilgi ağının farkına varmalı ve kendisi için bir şeyler yapıldığını görmelidir.

KAYNAKÇA

- Arnett, J. (1990). Contraceptive Use, Sensation Seeking, and Adolescent Egocentrism. *Journal of Youth and Adolescence*, 19 (2), 171-180.
- Barnett, J. K., Papini, D. R., & Gbur, E. (1991). Familial Correlates of Sexually Active Pregnant and Nonpregnant Adolescents. *Adolescence*, 20(120), 457-472.
- Lansdale, P. L. C., Gunn, J. B., & Paikoff, R. L. (1991). Research and Programs for Adolescent Mothers: Missing Links and Future Promises. *Family Relations*, 40(4), 396-403.
- McCullough, M. & Scherman, A. (1991). Adolescent Pregnancy: Contributing Factors and Strategies for prevention. *Adolescence*, 26(104), 809-816.

- Miller, B. C. (1993). Families, Science, Values: Alternative Views of Parenting effect and Adolescent Pregnancy. *Journal of Marriage and the Family*, 55(1) 7-21.
- Plotnick, R. D. (1992). The Effects of Attitudes on Teenage Premarital Pregnancy and Its Resolution. *American Sociological Review*, 57, 800-811.